

Keňa: stále prekrásna krajina

Keňa je úžasná krajina. V situácii, keď sa dostala do povedomia pre kruté násilnosti, to možno znie absurdne. Ale človek si túto krajinu rýchlo obľúbi pre usmiatych ľudí, ktorí, hoci veľa nemajú, vedia sa tešiť. A niekedy stačí naozaj málo, aby tí najchudobnejší dostali šancu na dôstojnejší život: založili si malý obchodík a deti aby chodili do školy.

Tí, čo si Keňu obľúbili, však teraz majú obavy. Aká bude o mesiac či o rok? Pokrok, ktorý sa podarilo v Keni za posledné roky dosiahnuť, sa zrejme zabrzdí. A pribudnúť môžu aj hlasy skeptikov, že Keni netreba pomáhať, keď sa sama ničí... Nijaký konflikt však nie je taký jasný a jednoduchý, ako na prvý pohľad vyzerá.

.význam kmeňových rozdielov

Bol som v Keni mesiac pred prezidentskými a parlamentnými voľbami. Voľbami už vtedy žili takmer všetci miestni ľudia. Na uliciach sa kandidáti na prezidenta a poslanecké funkcie prihovárali z veľkých billboardov, ich portréty boli aj na jednoduchých príbytkoch v slumoch, po mestách jazdili pikapy plné vysmiatych ľudí v modrých alebo oranžových tričkách – tí agitovali pre hlavných kandidátov.

Všetci od volieb očakávali zmeny k lepšiemu. Lenže bez výnimky každý, s kým som hovoril, bol odhodlaný voliť kandidáta svojho kmeňa: Luovia, tretí najpočetnejší kmeň v Keni, chceli šéfa opozície Railu Odingu, príslušníci najpočetnejšieho kmeňa Kikujov zase doterajšieho i novozvoleného prezidenta Mwai Kibakiho. A politici túto kartu aj využili, predovšetkým dovtedajšia opozícia. Z ich prívržencov som cítil okrem túžby po ráznej zmene aj zvláštnu a predtým nepoznanú tvrdosť.

Zneužívanie kmeňových rozdielov čiastočne vysvetľuje, prečo nepokoje prerástli do etnického násillia, ktoré sa v Keni v uplynulých dňoch páchalo. Na západe Kene, kde sú Kikujovia (kmeň prezidenta Kibakiho) v menšine, sa po voľbách spustili etnické čistky. Kikujovia boli systematicky vyhánaní, ich domy zapalovali gangy mladých ľudí. Aj podľa výpovedí Slovákov, ktorí pracujú v Eldorete, to boli organizované skupiny, ktoré presne vedeli, ktorý dom či obchod patril Kikujom. Z oblasti Eldoretu a Kisumu boli Kikujovia takmer úplne vyhnaní – z Eldoretu ich odvážali na nákladných autách s ozbrojenými eskortami do centrálnej časti Kene, kde sú Kikujovia vo väčšine. V západnej časti Kene sa tisíce Kikujov usadili až po získaní nezávislosti a ich úspech pri obrábaní pôdy bol trňom v

oku miestnych Kalendžinov. Aj preto sú ľudia v tejto časti Kene pri voľbách vždy svedkami nepokojov.

Hrôzy páchané na Kikujoch v Eldorete a Kisumu vyprovokovali zase radikálnu zakázanú kikujskú sektu Mungiki, ktorá sa začala mstiť v slume Kibera. Je to jeden z najväčších slumov v Afrike, ktorý sa o ľudí z kmeňa Luo rozrastal aj pod vplyvom šéfa opozície Odingu. Odinga je dlhoročným poslancom parlamentu práve za Kiberu, a hoci sa za ten čas riešenie problémov slumu veľmi nepohlo (či už usporiadanie vlastníctva pozemkov, kanalizácia, alebo prístup k pitnej vode), mnohí veria, že Odinga, ktorý nie je Kikuju, by ako prezident tieto problémy vyriešil.

.boli sme nútení protestovať

Aj preto sa poukazovanie na etnický rozdiel stalo súčasťou volieb. Pozastavenie sčítavania hlasov po skončení prezidentských volieb, keď prvé predbežné výsledky naznačovali víťazstvo Odingu, bolo teda rozbuškou na spustenie nepokojov. Keď volebná komisia potom oznámila tesné víťazstvo súčasného prezidenta Mwai Kibakiho, ktorý bol hneď aj uvedený do funkcie na druhé funkčné obdobie, násilie sa rozpútalo naplno.

Opozícia označila výsledky volieb za sfaľované a odmietla ich uznať. Podvody pripustili aj medzinárodní pozorovatelia. Na zozname neregulárností sú však aj podvody vo volebných obvodoch, v ktorých vyhrala opozícia. Nad tým, čo sa po Novom roku dialo v Keni, ktorá mala predtým imidž stabilnej krajiny, krútili hlavou ľudia v Európe, ale aj miestni.

Masakry, ktoré pripomínali genocídu v Rwande, boli aj na Keňanov priveľa. Mnohí sa podľa informácií z Nairobi odmietali ďalších protestov proti výsledkom volieb zúčastniť. Ozbrojené gangy ich však pod hrozbou smrti alebo vypálenia domu do protestov nútili.

.treba nové voľby?

Navonok sa zdá, že hlavným problémom je sporný výsledok volieb a najsprávnejším postupom by bolo vyhlásenie nových. Nové voľby však problém s rozdelením moci v krajine nevyriešia. Navyše v tejto situácii nie je isté, či by boli naozaj demokratické, najmä ak sa budú konať v atmosfére strachu. Decembrové voľby sa skončili tesným rozdielom a je tiež možné, že takmer remízu by priniesli aj tie ďalšie.

Je paradox, že sa hovorí hlavne o spornom výsledku prezidentských volieb. Výsledky parlamentných volieb, v ktorých opozícia získala viac hlasov ako Kibakiho strana, z centra pozornosti ustúpili. Keby sa parlamentné voľby zopakovali, pre niektorých terajších poslancov by to znamenalo finančnú pohromu. Najmä pre tých, ktorí sa dostali do parlamentu v rámci menších strán, prípadne ako nezávislí. Do predvolebnej kampane investovali často celý majetok a zadĺžili sa s tým, že ak vyhrajú, dlh budú splácať z platu poslanca. Z predstavy, že parlament nebude vôbec zvolaný a voľby sa zopakujú, preto rozhodne neboli nadšení. Fakt, že Kibaki parlament zvolal a za šéfa bol napokon zvolený zástupca opozície, bol prvým krokom k upokojeniu situácie.

.dilemy zahraničnej pomoci

Európsky parlament v snahe donútiť Kibakiho a Odingu k rozhovorom vyzýva EÚ na zmrazenie rozvojovej pomoci Keni. Únia však mala uviesť, komu presne pomoc ide, a zvážiť, koho v skutočnosti jej zmrazenie postihne. Ak ide pomoc z rozpočtu EÚ priamo do rozpočtu kenského ministerstva školstva, vďaka čomu bolo v Keni zavedené bezplatné základné školstvo, výsledkom môže byť aj to, že učitelia nebudú dostatočne platení a plány na bezplatné stredoškolské vzdelanie ostanú nedohľadným ideálom.

Jedným z úspechov Kibakiho vlády, ktorý však spôsobil, že jeho doterajší spojenci zo Západu jeho víťazstvo nevíťajú, je menšia závislosť krajiny od pomoci zvonku. Keňa nebola od zahraničnej pomoci až taká závislá aj preto, že za Kibakiho vlády sa podarilo naštartovať hospodársky rast. „Nezávislosť“ sa prejavila i v tom, že Kibakiho vláda otvárala dvere hospodárskej spolupráci s Čínou, a nie s tradičnými európskymi partnermi. Európe sa to veľmi nepáčilo. Lenže najhoršie, čo by sa Keni, ale aj iným africkým štátom mohlo stať, je to, že na tomto kontinente, bohatom na nerastné suroviny, sa bude zvädzať skrytý boj medzi Západom a Čínou. K tomu, aby kenský lídri uprednostnili pred mocenským postavením dobro svojich občanov, môže pomôcť tlak zvonka. Je však potrebný aj tlak zvnútra – od Kikujov, Luov, Kalendžinov a príslušníkov ďalších kmeňov, ktorí desaťročia dokázali pokojne spolunažívať a nechcú násilie vo svojej krajine. Potom by sa Keňa opäť stala stabilizačným prvkom v subsaharskom regióne.

Šanca tu je. Keď porovnáam Keňu, ktorú som spoznal prvýkrát v roku 1998, a Keňu v roku 2007, je to veľký rozdiel: zlepšila sa infraštruktúra, zaviedlo sa bezplatné základné vzdelanie, je tu vyše 5-percentný rast ekonomiky, cítiť aktivizáciu bežných ľudí a to, že si uvedomujú svoje práva a na voľbách sa zúčastnili vo vysokom počte – to všetko sú znaky nádeje na ďalší rozvoj krajiny. Najväčším kapitálom sú však ľudia, ktorí vedia aj v ťažkých životných situáciách vidieť veci pozitívne. Mnohí z nich po tom, ako hodiny čakali v radoch, aby mohli dať hlas svojmu kandidátovi, aj po spochybnení volieb a všetkých násilnostiach, ktoré nasledovali, vravia, že „to bol prekrásny deň“.

Autor pôsobí v hnutí eRko.

.marian Čaučík (.týždeň, 28.1.2008)